

OBSAH

1. Úvod	1
1.1. Cíl práce	2
1.2. Zpracování tématu	2
1.3. Metodika práce	3
2. Vývoj politické vědy	3
2.1. Vývoj politické vědy v západní Evropě	4
2.2. Vývoj politické vědy na území České republiky	5
3. Politická věda na akademických institucích	11
3.1. Katedra politologie FMV VŠE	12
3.2. Ústav politologie FF UK	14
3.3. Institut politologických studií FSV UK	17
3.4. Další akademické instituce s výukou politologie	19
3.5. Komparace politologických přístupů na třech hlavních pracovištích	20
4. Další instituce	21
4.1. Sociologický ústav Akademie věd ČR	22
4.2. Česká společnost pro politické vědy	23
5. Politologické časopisy	25
5.1. Politologická revue	25
5.2. Politologický sborník	26
6. Závěr	27
7. Summary	28
8. Použitá literatura	29
Seznam příloh	Chyba! Záložka není definována.
Příloha 1:	Chyba! Záložka není definována.
Příloha 2:	Chyba! Záložka není definována.
Příloha 3:	Chyba! Záložka není definována.

1. ÚVOD

Tato práce se zaměřuje na vývoj české politické vědy v 90. letech, a to především v Praze. V první části se věnuji historii a vývoji české politické vědy od prvopočátků až do 90. let. Bylo těžké neopomíjet historický vývoj české politické vědy přes její téměř 50 leté přerušení (počítáme-li i druhou světovou válku jako omezení politického výzkumu). Ale i během komunistického režimu zde naštěstí probíhaly pokusy o obnovení vědy či alespoň o minimální výzkum v rámci skupin disentu. Druhá část práce je věnována univerzitám a místnímu ustavování politické vědy. Tato část je zaměřena na vývoj politologických kateder v rámci fakult Karlovy univerzity a Vysoké školy ekonomické. Každá katedra šla trochu jiným směrem, každá vedoucí osobnost odrážela své postoje do postojů katedry a ovlivňovala ji. Těmito třemi hlavními postavami v rámci nové univerzitní vědy v Česku byli Theodor Syllaba, Jan Škaloud a Rudolf Kučera. Tito tři muži položili institucionální bázi novodobé české politologii. V rámci této kapitoly se také kromě samotného vývoje univerzit podívám na jejich práce a vyučované předměty v 90. letech. Tento výzkum se opírá o práce *First decade of Czech political science – issues, research, methods* od Jana Holzera a Pavla Pšejji. V kapitole Další instituce se věnuji jen dvěma hlavním institucím, které se politickou vědou zabývaly, a to Sociologickému ústavu Akademie věd ČR a České společnosti pro politické vědy. Tyto instituce byly nedílnou součástí etablování politické vědy v České republice a jejich velkým přínosem bylo vydávání dvou periodik - Sociologického časopisu a Politologické revui. Poslední kapitola je věnována právě politologickým časopisům, z nichž pro Prahu je nejdůležitější Politologická revui, která byla založena v roce 1994, a její první číslo vyšlo v prosinci téhož roku.

Užitečné informace jsem čerpala z knihy Davida Šance „Česká politologie – etablování oboru“, ale svou dokumentaci jsem se snažila co nejvíce diverzifikovat. Jelikož je tato publikace jedinou ucelenou publikací o české politické vědě, vycházela jsem z nejrůznějších článků v politologických časopisech, sbornících, ale i z informačních publikací některých institucí. Další informace jsem získávala pomocí

rozhovorů. Celkem proběhly čtyři. První s profesorkou Vladimírou Dvořákovou ohledně Katedry politologie FMV VŠE a ČSPV, druhý s docentem Hnízdem ohledně Katedry politologie FF UK i IPS na FSV UK. Později následovala konzultace s profesorem Jiřím Peškem ohledně situace na IPS v roce 1994, kdy se z IPS vyčlenil IMS. Posledním rozhovorem byl rozhovor s docentem Alešem Havlíčkem, který se týkal IPS FSV UK, ale který proběhl po telefonu, a proto není uveden jako ostatní rozhovory v příloze. Z těchto rozhovorů často nebyly použity všechny informace, a to ze dvou důvodů (1) některé informace by se daly použít například jen pro jednu katedru politologie a v dalších by chyběly a mohly by se následně zdát navíc, či nedůležité, (2) některé informace týkající se personálních změn atp. jsem nechtěla záměrně použít, abych nepoškodila jednu či druhou stranu a celkové informace jsem se snažila posuzovat co nejvíce nestranně. Posledním zdrojem informací mi byly konzultace s profesorem Miroslavem Novákem, který je vedoucím mé práce.

1.1. Cíl práce

Tato práce by měla shrnout celkový vývoj a počátek politické vědy v devadesátých letech na území Prahy. Cílem je popsat všechny akademické nebo vědecké instituce, na kterých se politická věda mohla rozvíjet a rozvíjela. Proto jsou uvedeny dvě univerzity a Sociologický ústav AV ČR a Česká společnost pro politické vědy. Práce rozebere jejich historii a jejich úkoly v etablování oboru politologie na našem území.

1.2. Zpracování tématu

Téma české politické vědy je, podle mého názoru, poměrně málo zpracováno. Jediná ucelená publika, která zde existuje, je publikace Davida Šance „Česká politologie – etablování oboru“ z roku 2009. Ta obsahuje historii politické vědy až do 19. století a věnuje se celé republice. Dalším cenným přínosem byly dvě práce Jana Holzera a Pavla Pšejji, které byly vypracovány v angličtině pro maďarský politologický časopis a do publikace Ladislava Cabady. Tito tři se tomuto tématu věnují jako jediní a jiné uspořádanější publikace zde na toto téma neexistují (pomineme-li fakt, že práce

Holzera a Pšejji jsou jen součástí sborníků). Všechny ostatní prameny, které jsem pro práci využila, byly články hlavně z Politologického časopisu a Politologické revue, ve kterých se jednotlivá pracoviště spíše představovala, o vývoji vědy toho také mnoho nebylo. Nejcennějším zdrojem o počátcích 90. let byly hlavně publikace, které vyšly na Vysoké škole ekonomické, kde se už v rané fázi výuky snažili zdejší autoři publikovat pro své studenty v češtině a o českém prostředí. Tím mám na mysli hlavně Sborníky politologické, díky kterým jsem si mohla udělat alespoň rámcově představu, jak to v počátku probíhalo. Zajímavé je, že ze tří hlavních pražských pracovišť nejvíce publikovala Katedra politologie FMV VŠE. Ta mi byla cenným zdrojem, a proto je i kapitola o této katedře nejrozsáhlejší. U ostatních kateder jsem se proto snažila získat informace i v rozhovorech s jednotlivými politology. I proto doufám, že má práce bude určitým přínosem. Snažila jsem se popsat vývoj této vědy na jednom místě v průběhu deseti let.

1.3. Metodika práce

V této práci jsem se spokojila s užitím deskriptivní metody. Převážně jsem přebírala informace z literatury a hlavně článků z politologických periodik. V některých částech jsem, hlavně v kapitole 3.5., jsem použila komparativní metodu, například při komparaci jednotlivých pracovišť.

2. VÝVOJ POLITICKÉ VĚDY

Pro tuto práci je důležité nastínit vývoj politické vědy nejen na území Čech, ale i v západní Evropě, abychom mohli lépe pochopit kontext vývoje v Česku. Proto se v následující kapitole budu věnovat vývoji politické vědy v západní Evropě, a to především v Německu, které je naším nejbližším západním sousedem a také část země disponuje podobným historickým vývojem v druhé polovině 20. století. Druhá část kapitoly je věnována českému vývoji od jeho počátků až do devadesátých let 20. století. Tento vývoj je až do druhé světové války velmi podobný vývoji v západní Evropě. Na

evropském kontinentu celkově se politická věda institucionalizovala později než ve Spojených státech amerických.

2.1. Vývoj politické vědy v západní Evropě

Termín „politologie“ se poprvé objevil po druhé světové válce v Německu roku 1948. Použil jej německý historik a politolog Eugen Fischer-Baling. Do té doby se používal hlavně výraz „politická věda“. První instituce zbývající se politickou vědou vznikaly ve Francii a Anglii. V roce 1871 byla založena Ecole libre des sciences politiques v Paříži a v roce 1895 vznikla v Londýně London School of Economics and Political Science. Politická věda se ale v Evropě plně institucionalizovala až po druhé světové válce. V roce 1949 vznikla Mezinárodní asociace pro politickou vědu (IPSA). Její první kongres se konal o rok později ve švýcarském Curychu [Novák 2011:27-28]. Ale i po druhé světové se americká politologie vyvíjela dynamičtěji než ta evropská. Mnoho evropských politologů opouštělo Evropu a emigrovalo do Spojených států, kde jim byl umožněn lepší rozvoj. I proto vzniklo díky tlaku evropských politologů v roce 1970 Evropské konsorcium pro politický výzkum, které sídlí ve Florencii [Cabada, Kubát 2007:31-32].

Co se týče vývoje politické vědy v Německu, který jsem si zvolila jako vhodný protiklad českému vývoji, tam čelili především pozůstatkům bývalého nacistického režimu a bylo zapotřebí spíše než vědy o politice, aby se zde utvořila věda o demokracii. O to usilovaly hlavně západní mocnosti. V Německu se politická věda velmi rychle dostala na univerzity, kde byl prosazován především politicko-pedagogický přístup. Až později se věda rozvinula a kromě vzdělávací funkce se začala prosazovat jako silná věda vedle sociologie či práva. I zde proběhl přesun bádání od normativně-ontologického způsobu k empiricko-analytickému. V Německu celý tento proces samozřejmě proběhl o poznání dříve než na našem území. Kromě vnitřní politiky se začala německá politická věda také zabývat mezinárodními vztahy a zahraniční politikou. V 90. letech se k západnímu Německu opět připojilo NDR, kde politická věda neexistovala. Proto zde nastala situace, kdy v jedné části země byla věda rozvinutá a

v druhé ne. Západní politologové proto jezdili do bývalého východního Německa a vyučovali zde politickou vědu, dokud se zde plně neinstitutizovala [Berg-Schlosser, Stammen 2000:28-9].

2.2. Vývoj politické vědy na území České republiky

Historie české politologie není dlouhá, ale určité zárodky se dají nalézt již v 18. století, kdy se na univerzitách vyučovalo státovědě. Od tohoto století se na našem území začíná ustalovat pojem „politická věda“, kdy na pražské univerzitě vzniká stolice politických věd a později byla obdobná instituce založena i na univerzitě v Olomouci. V 19. století se politickými otázkami začalo zabírat širší spektrum vědeckých myslitelů, kteří podali základ českého společenskovo vědního myšlení. To celé souviselo s osamostatňováním českého politického myšlení a myšlenky emancipace českého národa. Mezi nejvýznamnější osobnosti této doby patřili T. G. Masaryk, F. L. Rieger či F. Palacký [Šanc 2009: 204-206].

V době samostatné Československé republiky nebyla politická věda etablována jako samostatný vědecký obor a byla studována pouze v rámci jiných společenských věd, hlavně práva a sociologie. Nejvýznamnějšími osobnostmi v této etapě našich dějin byli bezesporu T. G. Masaryk, který chápal politiku jako vědu a spatřoval v ní způsob, jak analyzovat věci minulé i současné, Emanuel Rádl, který se věnoval vztahům mezi pozitivními a morálními, a také problematice národní a sociální spravedlnosti. Další významnou osobností byl Edvard Beneš, který spojoval politiku s vědou, uměním a filozofií a bylo pro něj charakteristické propojení teorie a praxe. Spíše než s politickou vědou v dnešním slova smyslu jsme se tehdy mohli setkat s tzv. státovědou. Významnými osobnostmi v této oblasti byli Jaroslav Kallab a Zdeněk Neubauer. Na pomyslné druhé straně stál právník František Weyr, který velmi kritizoval prosazování samostatné politické vědy. Za první republiky existovala tzv. Svobodná škola politických a sociálních nauk, kde se vytvořila skupina lidí z generace Masarykových

epigonů, zabývajících se i politickou vědou. Ta se ovšem do druhé světové války na této škole nikdy samostatně neetablovala [Šanc 2009: 26-30].

Krátké období po druhé světové válce a před rokem 1948 představovalo etapu, ve které se mohla opět rozvíjet politická věda. V roce 1946 vyšel článek Antonína Obrdlíka „Politická věda“, ve kterém autor obhajuje její existenci. Proběhl zde i pokus o institucionalizaci politické vědy a to skrze vytvoření Vysoké školy politické a sociální, která byla zřízena dekretem prezidenta republiky v říjnu 1945. Ti, kteří zde vyučovali, byli spřízněni se stranami Národní fronty, tudíž se již zde promítaly ideologické rysy některých přednášejících. Například místní studentská organizace byla ovládána komunisty.

Předpoklad pro rozvoj politické vědy je demokratické a pluralitní prostředí, které umožňuje svobodu a nezávislost bádání. Takové prostředí zde od roku 1948 bohužel nepanovalo, a proto se o politologii v tomto období naší země dá hovořit jen těžko. Jediná existující pracoviště politické vědy byla zaměřena na marxismus-leninismus. I přesto zde existovala určitá pracoviště, která by se dala označit za pracoviště politických věd. Těmi byli hlavně obory typu dějiny mezinárodního dělnického hnutí a KSČ. Až v 60. letech přicházejí určité snahy o vyčlenění se z tohoto proudu. V této době se akademické prostředí částečně emancipuje a kromě institucí komunistického režimu se začíná politická věda uplatňovat na akademických pracovištích a vysokých školách, např. Ústavu státu a práva ČSAV, Politologickém ústavu ČSAV a tzv. Mlynářově týmu. V roce 1949 nahradila Vysoká škola politických a hospodářských věd Vysokou školu politickou a sociální, tato instituce byla plně podřízena Komunistické straně Československa [Šanc 2009: 34-37].

Mezinárodní termín politologie vznikl ve 40. letech v Německu. V Evropě byl tento obor konstituován až v polovině let padesátých a v na našem území až na konci šedesátých let, na rozdíl od Spojených států amerických, kde se politická věda rozvíjela už na počátku 20. století. V českém prostředí se začala politologie prosazovat v 50. letech, kdy se v roce 1957 na Filozofické fakultě Univerzity Karlovy připravovalo

obnovení kurzu „Dějiny politických filozofií“. V této době nebyl na našem území výraz politologie synonymem pro politickou vědu. Výraz „politologie“ podle T. Syllaby, „vyvolával představu, potřebu a požadavek kritického zkoumání politiky, nepředpojatost a nezávislost myšlení“ [Veber 2001: 152]. Výraz politologie byl logicky negativně vnímán tehdejším režimem, a proto se raději používal výraz politické vědy. Ačkoli ani tento název nebyl oficiálně uznáván režimem. Dne 1. ledna 1968 byla uznána politologie jako obor a vedoucím katedry Filozofické fakulty Univerzity Karlovy se stal prof. T. Syllaba. Už o rok později vyšel „Úvod do politológie“ ve slovenštině od Jaroslava Škalouda. Dva roky po založení byla katedra, slovy tehdejšího děkana, obětována pro záchranu fakulty. Posledního června roku 1970 byla naposledy svolána schůze katedry. Sedm bývalých členů vědecké rady Filozofické fakulty napsalo po jejím rozpuštění stížnost tehdejšímu prezidentovi L. Svobodovi, kvůli zákazu své publikační činnosti a zákazu výkonu svého povolání. Odpověď nikdy nedostali. Jejich dopis byl později uveřejněn v londýnském deníku The Times [Veber 2001: 152-154].

Po revoluci v roce 1989 se politologie mohla rozvíjet na plno. Většina institucí začala pomalu vznikat již v počátcích roku 1990. Problémem byl fakt, že zde téměř neexistoval nikdo, kdo by politologii měl vystudovanou. Personální složení pracovníků institucí politických věd bylo velmi různorodé. Působili zde sociologové, filosofové a absolventi humanitních i technických oborů a samozřejmě se zde objevovali i pracovníci kateder vědeckého komunismu či marxistické filosofie. Opravdových znalců politiky bylo opravdu málo. Dalším problémem se ukázala nedostatečný rozvoj metodologie poznávání a nedostatek informací. Pracoviště v té době nebyla moc dobře vybavená. Například bývala Katedra politologie Filozofické fakulty UK, která byla obnovena, přišla o veškeré své knihy. Slabé bylo i jazykové vybavení a kontakty se světovými politology. Podle Škalouda byly sice „*poměrně rozsáhlé mezinárodní kontakty s průměrem této vědy, ale málo s jejími špičkami*“ [Škaloud 1993:9-11].

Důležitým přínosem o české politické vědy byla práce politologů Holzera a Pšejji *Political Science – Czech Republic*. Ti jako jediní přinesli poměrně rozsáhlou zprávu o

tom, čemu se politická věda v 90. letech zabývala, jak byla konstituována a jakými cestami ve svém vývoji šla. Politická věda v na počátku 90. let vznikala hlavně vznikem třech typů institucí:

- Nová oddělení politické vědy na univerzitách
- Specializované výzkumné instituce
- Oddělení ústavního práva

Zajímavé je, že v této době, ačkoli mnoho studentů a profesorů odjelo po otevření hranic studovat či přednášet do zahraničí, nikdo z nich v cizině nezůstal natrvalo. Podle Holzera a Pšejji pro to bylo několik důvodů:

- Výzkumy se často zaměřovaly na problémy a potřeby ČR
- I přes existenci některých skvělých politologů byla nadále ČR moc malá na to, aby se její výzkumní pracovníci stěhovali za výzkumem do zahraničí

Období první poloviny devadesátých let můžeme také nazývat obdobím, kdy se instituce samy hledaly. Tehdejší výzkumy a výuka byly složeny převážně i podle toho, kdo na instituci působil a čím se zabýval. V této době zde existovalo několik metodologických přístupů:

- Normativně-ontologicko-historizující přístup
- Stylisticky přebírající žurnalistický styl
- Tematicky se zabývající historickým vývojem českého politického systému a jeho základy
- Prezentace v médiích
- Empiricko-analytický přístup
- Deskriptivní přístupy

Nejsilnějšími přístupy ale byly normativně-ontologický, který zastávala generace zabývající se politologií již v 60. letech, a přístup empiricko-analytický, který zastupovala generace mladších vědců, kdy někteří z nich studovali politologii v zahraničí. Normativně-ontologický přístup se také v Praze usadil více než například

na brněnské Masarykově univerzitě. Empiricko-analytický přístup byl a je signifikantním pro mladou generaci politologů. Důležité je také zmínit roli ostatních věd, které politologii buď ovlivňovaly, nebo se část stala i její součástí. Jednou z nich je politická sociologie. Ta některými svými přístupy pomáhá ve svých výzkumech určitým odvětvím politologie, například při výzkumu politických hodnot či chování. Významnými osobnostmi této disciplíny byli Lubomír Brokl, Zdenka Mansfeldová a Klára Vlachová-Plecitá. Dalšími obory, jež ovlivňovaly politickou vědu, byly ekonomie, právo a filosofie, stejně jako v zahraničí. Tím, že politologie byla v ČR opět se rozvíjející vědou, místní politologická obec se musela učit novým věcem, i přístupům i novým zkušenostem [Holzer, Pšeja 2002a:230-233].

Nyní bych se ráda věnovala oblastem, kterými se politická věda v 90. letech zabývala. Vzhledem k tomu, že se zde politická věda teprve rozvíjela, nebo maximálně navazovala na minimum, které bylo utvořeno před tím, bylo důležité si stanovit priority, kterými se budou ústavy zabývat. Prvním podoborem, který je důležité zmínit, byla tranzitologie. Na našem území to mělo velký význam, především přechody k demokracii. Těmi se zabývala především Vladimíra Dvořáková a Jiří Kunc. Tehdy se nejvíce zabývalo přechody k demokracii postkomunistických zemí, ideálními demokratickými modely a dalšími. Díky tomu se z tranzitologie stal samostatný a velmi rozvětvený podobor politologie. Další důležitou částí politické vědy je politický systém České republiky. Toto téma je důležitou a samozřejmou částí české politické vědy stejně tak jako další, tj. stranický systém České republiky, který charakterizuje zdejší stranický systém, vztahy politických stran a také jejich budoucí směřování. V 90. letech začala být pro Českou republiku důležitá i evropská integrace a její proces, pro české politiky bylo zajímavé pozorovat celý tento proces od začátků, až do tehdejších podob. Evropská integrace byla celkově důležitým tématem 90. let, hlavně kvůli podepsání Maastrichtské smlouvy. Důležitým tématem byl samozřejmě i vztah České republiky a Evropské unie. Pátým tématem, jemuž se česká politická věda věnovala v 90. letech, byla bezpečnostní studia. Zde se popisovaly a analyzovaly různé zdroje

nebezpečí, které by mohly ohrozit naši zemi, dále propojení ČR se západo-evropskými strukturami a přijetí České republiky do NATO, jakožto partnera pro ochranu republiky. Ačkoli se česká a evropská moderní historie nemusí zprvu zdát politologickým tématem, ale spíše historizujícím, i toto byla důležitá část politické vědy v 90. letech. Především i proto, že mnoha prvotních politologických pedagogů se původně věnovalo historii. Samozřejmým tématem byla také komparace politických a stranických systémů. Tato část se věnovala rozdílům mezi jednotlivými politickými a stranickými systémy. V Praze se tomuto odvětví věnoval např. Miroslav Novák a Jiří Kunc, v Brně pak Maxmilián Strmiska. Posledním velkým tématem 90. let byl politický extrémismus a radikalismus. Důležitým prvkem tohoto výzkumu byla prevence extremistických a radikálních skupin, které mohly narušovat dění v normálním životě. Menšími tématy, kterými se politologové v této době zabývali, byly politické teorie, politické analýzy a studium volebních výsledků. Tato témata byla v této době spíše na stupni vývoje a více se vědci věnovali tématům výše zmíněným [Holzer, Pšejja 2002a:233-235].

Jako vyvrcholení české politické vědy v 90. letech bych uvedla První celostátní kongres politologů v ČR a Deset let Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity v Brně, který se konal 29. a 30. září roku 2000. Sice se jednalo o akci konanou na území města Brna, ale pro mou práci je stěžejní fakt, že se jí účastnili vědci působící primárně v Praze a také byla organizována i pod záštitou České společnosti pro politické vědy. Kongres byl uspořádán ve spolupráci Mezinárodního politologického ústavu MU v Brně, ČSPV a Nadace Konrada Adenauera. Tato akce byla svým rozsahem naprosto ojedinělá v politologické obci. Zúčastnilo se jí téměř 100 politologů či vědců věd příbuzných a také široká veřejnost. Na konferenci vystoupili, či ji pouze navštívili, lidé z Česka, Slovenska, Nizozemska a Spojených států amerických. Organizátoři akce se rozhodli pro panelové jednání, které respektovalo základní politologické disciplíny. Akce sloužila také jako místo, kde Česká společnost pro politické vědy uspořádala své valné shromáždění, na kterém byla zvolena na další období její reprezentace, a také se zde prezentovala Mezinárodní politologický ústav

MU. Tato akce byla první svého druhu v ČR a ukázalo se zde, kam se česká politologie za její první desetiletí dostala. Podle Iva Pospíšila se zde ukázaly i rozdíly mezi jednotlivými politologickými pracovišti [Pospíšil 2000:420-421].

V českém prostředí se spíše ujal pojem „politologie“ než „politická věda“. Ačkoli druhý pojem používám v práci častěji. Podle T. Syllaby to bylo kvůli tomu, že slovo „politický“ byl v Česku spojen Komunistickou stranu, tedy ve stranicko-politickém významu a slovo „věda“ s leninsko-stalinskými axiomaty. Proto se pojem politologie ukázal jako nejvhodnějším. Z knihy Miroslava Novák vyplývá, že slovo politologie doporučil českým politologům již v 60. letech K. W. Deutsch [Novák 2011:26-27].

3. POLITICKÁ VĚDA NA AKADEMICKÝCH INSTITUCÍCH

Základem vývoje politické vědy na území Česka, bylo vytvořit či obnovit ústavy a katedry politologie, buď na nových, či již existujících institucích. V Praze se politologie začala rozvíjet na dvou univerzitách. První byla Univerzita Karlova, kde se politologie vyučovala na dvou fakultách. Na Fakultě sociálních věd, která nově vznikla, byla založena Katedra politologie, která byla následně transformována v Institut politologických studií a na Filozofické fakultě byla obnovena Katedra politologie z přelomu 60. a 70. let, která se následně transformovala v Ústav politologie. Na Vysoké škole ekonomické vznikla Katedra politologie na Fakultě zahraničního obchodu transformací bývalého Ústavu marxismu-leninismu. Tato pracoviště vznikla za přínosu tří mužů, Theodora Syllaby (FF UK), Rudolfa Kučery (FSV UK) a Jana Škalouda (FMV VŠE). Ti se snažili dát základ politické vědě již v 60. letech, což jim bylo znemožněno režimem. Každému z nich bylo svěřeno jedno pracoviště, které pak vytvářeli od počátků. Vznikla zde tedy tři nová pracoviště, na která se mohli hlásit noví studenti, kteří by v budoucnu mohli rozšiřovat řady politologů a také pomáhat při politologickém výzkumu. Mezi těmito pracovišti existovala určitá nevraživost, jak

vyplývá z rozhovoru s docentem Hnízdem. Mállokterý tehdejší pracovník mohl vyučovat na více místech. Jako jeden z mála byl právě docent Hnízdo, který vyučoval na FF i FSV [Hnízdo 2013]. V následující kapitole se budu věnovat těmto třem ústavům, jejich vzniku a případné tvorbě. Na závěr kapitoly uvedu témata, kterými se v devadesátých letech jednotlivé instituce zabývaly.

3.1. Katedra politologie FMV VŠE

Katedra politologie na Vysoké škole ekonomické v Praze vznikla 1. ledna 1990¹ přijetím tří nových pracovníků, kteří 20 let měli zakázanou činnost. Vedoucím pracoviště se ihned po revoluci v roce 1989 stal profesor Škaloud. Toto pracoviště vzniklo transformací Ústavu marxismu-leninismu, tehdy ještě na Fakultě zahraničního obchodu VŠE [Šanc 2009:92-94]. Profesor Škaloud, tehdejší zakladatel a vedoucí katedry, měl štěstí v tom, že v českém prostředí, kde politologie téměř neexistovala, disponoval třináctisvazkovou prací o tom, jak se učí politologie v USA. Dalším problémem bylo, kde vzít učitele politologie, v zemi, kde politologie prakticky neexistovala? Jednou z možností, kterou profesor Škaloud zvažoval, bylo zvát na VŠE zahraniční profesory, vedle kterých mezitím vyrostou noví čeští učitelé. Pro tuto cestu se ale nerozhodl a uskutečnil druhou možnost. Tou bylo vzít lidi z podobných oborů, kteří ovládali cizí jazyk a byli ochotni dělat politickou vědu [Dvořáková, Kunc 1999:134-8]. Tak získal první spolupracovníky. Důležitou osobou na FMV VŠE byl bezesporu profesor Pecka, který stál u začátků katedry a byl zástupcem vedoucího katedry a přednášel sociologii politiky. V prvním semestru byla politologie vyučována pouze jako dobrovolný předmět. V akademickém roce 1990/1991 začala politologie fungovat jak na denním, tak dálkovém i postgraduálním studiu. V tomto semestru na škole přednášejí i zahraniční učitelé a to profesor Adolf Müller z Münsteru a Keith Crawford z Essexu [Škaloud 1991:5].

---

¹ Podle slov profesora Škalouda z článku „Katedra politologie se představuje“ z roku 1991 z publikace Politologie a společnost. Z webových stránek fakulty <http://kpol.vse.cz/informace-o-katedre/profil-katedry/>, se ale dozvídáme, že to bylo již v prosinci roku 1989.

V lednu 1993 se učitelský sbor rozšiřuje o tři ženy, Vladimíru Dvořákovou, Blanku Říčovou a Janu Reschovou, které přišly z Ústavu státu a práva Akademie věd. Vladimíra Dvořáková se věnovala problematice Latinské Ameriky a tranzitologii, Blanka Říchová se věnovala Africe a fungování konsociačních demokracií, a Jana Reschová právu, právním systémům a parlamentarismu. Tyto disciplíny byly dobrým odrazovým můstkem pro to, učit politickou vědu. Vladimíra Dvořáková svým příchodem doplnila portfolio vyučovaných předmětů o Přechody k demokracii a Americký politický systém a Jana Reschová o Parlamentarismus [Šanc 2009:96]. Podle profesorky Dvořákové byly první roky na katedře politologie malým dobrodružstvím, neboť politologii jako takovou vystudovanou neměl nikdo a na některé přednášky se vyučující museli látku naučit téměř před přednáškou [Dvořáková 2013]. Politologie na VŠE je v první polovině 90. let je vyučovaná různými způsoby. Je určena pro studenty VŠE, kteří si volí různé politologické předměty v rámci celoškolských či fakultních předmětů. Dále jako povinné předměty pro Fakultu mezinárodních vztahů. V druhé řadě vychovávala vlastní studenty specializované na politologii, ale to až v rámci postgraduálního studia. V roce 1995 je zahájeno i doktorandské studium politologie.

Na VŠE v této době také začala vznikat první skripta:

- Antologie světových politologů I, 1991
- J. Škaloud, Management a politika, 1993
- E. Pecka, Sociologie politiky, 1993
- M. Jodl, E. Pecka, Teorie elity, 1994
- V. Prorok, Tvorba rozhodování, 1994
- J. Škaloud a kol., Komparace politických systémů I, 2. vydání 1994
- B. Říchová a kol., Komparace politických systémů II, 1995
- Antologie světových politologů II, 1995

Na VŠE také v letech 1993 – 4 vyšly tři „Sborníky politologické“. Ty se věnovaly aktuálnímu dění v politice, ale i na katedře politologie. Například druhé vydání sborníku

je věnováno 65. narozeninám profesora Škalouda. Za zmínku stojí výzkum ze Sborníku číslo III, kde byl uskutečněn výzkum mezi studenty ohledně jejich zájmu studia politologie. Nejvíce studentů, v tomto období, studovalo politologii kvůli zájmu o politiku, o které se chtěli něco dozvědět, druhá nejpočetnější odpověď byla, že chtěli pochopit zákulisí politiky. Na třetím a čtvrtém místě se paradoxně umístily důvody „v omezeném výběru to nejlepší“ a „chci kredity (resp. místo v rozvrhu) [Prorok, Lisa 1994:59].

Důležitým milníkem v historii Katedry politologie na VŠE bylo bezesporu jmenování profesora Škalouda do čela České společnosti pro politické vědy a jeho následné jmenování do výboru IPSA v Berlíně roku 1994. Tím se na půdu VŠE přesunulo pole působnosti ČSPV a od roku 1994 také nově vzniklé Politologické revue [Dvořáková 2013]. Učitelé Katedry politologie se účastnili mnoha výzkumných projektů. V roce 1994 byl dokončen projekt „Rethinking Transitions to Democracy“ a byly předloženy výsledky grantu „Hospodářské dějiny Československa po 2. světové válce“, který vedli V. Prorok, A. Lisa a M. Lupták. Pracovníci katedry také spolupracovali s mnoha evropskými a americkými univerzitami.

V polovině 90. let přišly na Katedru politologie další změny. V roce 1995 odešla Blanka Říchová na Fakultu sociálních věd UK a o rok později rozšířil učitelský sbor Jan Rataj. Poslední významnou změnou v učitelském sboru v 90. letech byl odchod Emanuela Pecky v roce 1999 a příchod Karla Müllera ten samý rok [Šanc 2009:97].

3.2. Ústav politologie FF UK

Pravděpodobně nejdůležitější osobou při znovuoobnovování politologie na Filozofické fakultě byl Theodor Syllaba. Ten byl vedoucím katedry politologie zvolen již v roce 1968. Tehdy ale neměla katedra dlouhého trvání a lidé okolo profesora Syllaby museli čekat dlouhých 20 let na její znovuoobnovení. Profesor Syllaba se od počátku účastnil schůzek s bývalými propuštěnými pedagogy Filozofické fakulty a

dokonce se stal jejich mluvčím. Po jeho úsilí byla 1. března 1990 obnovena Katedra politologie a jejím vedoucím byl jmenován profesor Syllaba. Ten se stal i později ředitelem Ústavu politologie, do kterého se Katedra transformovala. Jako všechny vznikající fakulty a instituce i tato podléhala mnoha problémům. Katedře bylo poskytnuto jen málo místa, starý nábytek a z její původní politologické knihovny nedostala zpět jediný svazek. Finanční rozpočet byl velmi nízký, z toho důvodu musela Katedra vzít na plný úvazek jen pět pedagogů a zbylých deset vyučovalo na katedře na pozvání profesora Syllaby, vyučovalo vesměs zdarma. Díky spolupráci s nizozemskými institucemi, mohli již v počátcích katedry vyjíždět za hranice její studenti a také se díky příspěvku 70000 guldenů, po dobu dvou let, mohla rozrůstat nově vznikající knihovna. [Veber 2001:8].

Katedra politologie se v akademickém roce 1992/1993 transformovala v Ústav politologie, ten byl dále členěn na tři semináře:

- Seminář pro obecná politologická studia – vedoucí prof. Dr. T. Syllaba
- Seminář pro globální a regionální studia – vedoucí prof. Dr. O. Pick
- Seminář pro studia českého politického myšlení – vedoucí doc. Dr. L. Niklíček

Studium politologie bylo magisterské, dvouoborové. Jako druhý obor si studenti mohli vybrat historii či jazyk. Studium bylo dále rozděleno do dvou cyklů:

- I. cyklus – šest semestrů, zakončen postupovou zkouškou
- II. cyklus – čtyři semestry, uzavřen státní závěrečnou zkouškou

Ústav politologie v této době zajišťoval i postgraduální doktorandské studium. Pracovníci Ústavu politologie se v té době zaměřovali hlavně na tyto otázky: Jazyk a politika, Česká kultura a politika v evropském kontextu, Česko-německé a česko-rakouské kulturní, politické a vědecké vztahy od roku 1848, Evropský proces integrace a malé státy, Bezpečnostní politika v soudobé Evropě, Otázky globalismu a

regionalismu, Přechod k demokracii a Politické strany a jejich systémy. [Thér 1995:98-100]. V lednu 1996 odešel profesor Syllaba do starobního důchodu, i přesto ještě dva roky vyučoval. Nejprve na tříčtvrteční úvazek, později na poloviční. Bohužel, zdravotní obtíže mu bránily ve vykonávání činnosti a v říjnu 1998 musel s konečnou platností přerušit úvazek i ředitelství Ústavu politologie [Veber 2001:8-9]. Profesor Syllaba byl dlouhou dobu vůdčí osobností Ústavu a po jeho odchodu nebylo jasné, kdo na jeho místo nastoupí. Z rozhodnutí děkana Františka Vrhela byl řízením Ústavu pověřen Zdeněk Zbořil. Tento náhlý odstup profesora Syllaby ale způsobil naprostou nepřipravenost studijního plánu a kurzů v akademickém roce 1998/1999. Bylo to dáno i tím, že spolu s Theodorem Syllabou odešli někteří pedagogové, např. J. Fibich a J. Thér [Šanc 2009:108-109].

Pracovníci Katedry politologie a později Ústavu politologie, se během prvních let účastnili několika výzkumných projektů ve spolupráci se zahraničními institucemi. Byli to Nové politické elity ve střední Evropě – český model, Politická socializace, Změny režimu ve střední a východní Evropě. Dále měla katedra/ústav kontakty s několika evropskými, americkými a japonskými univerzitami [Thér 1995:100].

Na Filozofické fakultě také vznikl první spolek studentů politologie. Byl to Politologický klub studentů Ústavu politologie FF UK, který vznikl 14. března 1995. O dva měsíce a den později již uspořádali členové tohoto klubu konferenci „Místo České republiky v Evropě“, která se konala v pražském Karolinu. Tu tehdy otevřel profesor Syllaba svým projevem, ve kterém se věnoval počátkům politologie, zmínil i zrušení politologie na přelomu 60. a 70. let a na konec hovořil o jejím obnovení po roce 1989. Konference se zabývala i možností začlenění České republiky do Evropské unie či NATO. Této konferenci se účastnilo mnoho významných politiků a vědců, např. Jiří Holub, Jiří Payne, Jan Kavan, Jiří Dienstbier či jeho excelence Alexandr Lebeděv, tehdejší velvyslanec Ruska v České republice [Srb, Veselý 1995:260-261]. Tuto konferenci zmiňují, kvůli jejímu významu. Byla to první konference, kterou uspořádali

studenti na univerzitní půdě v Praze. Nebyla důležitá jen svým prvenstvím, ale i účastí vysokých politiků, kteří měli na konferenci své přednášky.

3.3. Institut politologických studií FSV UK

Fakulta sociálních věd vznikla v roce 1990, kdy byla transformována Katedra žurnalistiky, která byla vytvořena v 60. letech. Fakulta šla jiným směrem než ostatní akademické instituce. Na FSV šli západním stylem, jako se vyučovalo na univerzitách v západní Evropě či USA. Otevřením oboru politologie na FSV sice vznikl druhý takový obor na Univerzitě Karlově, tyto dvě katedry se ale od sebe lišily. Politologie na FSV byla vyučována od počátku strukturovaně, tj. bylo od začátku rozdělené bakalářské a magisterské studium. Druhým rozdílem se může zdát i historie obou oborů. Ústav politologie na Filozofické fakultě vycházel z bývalého Ústavu marxismu-leninismu, kdežto hlavní osoba, která stála u zrodu politologie na FSV, docent Rudolf Kučera, si zakládal na tom, že si k sobě bral výhradně lidi z disentu nebo osoby, které nebyly zdiskreditovány komunistickou minulostí a režimem. Proto se docent Kučera obrátil i na politology působící v zahraničí, kteří měli možnost vystudovat politologii a byli ochotni se vrátit do Čech přednášet politologii zde. Ze zahraničí přijeli přednášet Miroslav Novák (který vyučoval politickou vědu), Ivan Müller, Carmen Mayerová, Richard Jung a Jiří Liška. Z disentu obohatili pedagogický sbor Aleš Havlíček, Jan P. Kučera, Bohumil Doležal a Alena Hromádková. Jan P. Kučera, Rudolf Kučera, Aleš Havlíček a Ivan Müller se zabývali politickou filosofií. Kurzy politické filosofie a filosofie vyučovaly v prvních letech Aleš Havlíček společně s Ivanem Müllerem. Na katedře byla v počátku převaha historiků a filosofů, kteří upřednostňovali normativně-ontologický přístup. Od dubna roku 1993 můžeme o politologii na FSV hovořit jako o Institutu politologických studií, který se dále začal členit na katedru politologie a katedru mezinárodních vztahů. O rok později se bohužel Institut vnitřně nepohodl a vyčlenil se z něj Institut mezinárodních studií. Tento rozkol byl způsobem tenzemi uvnitř katedry, do které v té době bylo začleněno Centrum germánských studií, které

vedl profesor Jan Křen. Toto centrum mělo zvláštní statut a svým přiřazením ke katedře politologie přišlo o určitou autonomii.² Institut mezinárodních studií od IPS vyčlenil hlavně profesor Křen, který vedl Centrum německých a rakouských studií. Problém vzniku nového institutu spočíval v tom, že rámci katedry byly zakotveny pouze čtyři instituty (ISS, IES, IKSŽ a IPS) a krátce po jejich vzniku nebyl žádoucí vznik nového institutu. Tehdejší děkan Miloslav Petrušek řekl, že buď se jednotliví zástupci dohodnou, nebo ať zástupci, kteří chtěli vznik nového institutu, podají děkanovi své separátní vótum, a tak se také stalo³.

Na místě vedoucího katedry politologie byl A. Havlíček, tato funkce byla ale pouze zatupující, jelikož Aleš Havlíček se věnoval i vydávání knih v rámci OIKÚMENÉ, a proto bylo v roce 1995 vyhlášeno výběrové řízení na vedoucího katedry politologie, do kterého se přihlásili Miroslav Novák a Bořivoj Hnízdo. Pozici vedoucího katedry získal Bořivoj Hnízdo, jelikož se tehdejší komise domnívala, že Miroslav Novák je vyhraněn proti politické filosofii, která utvářela silné jádro tehdejšího oboru⁴. Ten samý rok přišla na IPS Blanka Říchová z FMV VŠE [Šanc 2009:117-123].

Na rozdíl od Katedry politologie FMV VŠE se na IPS žádný politologický sborník, ani nic podobného, nevydávalo. Podle Aleše Havlíčka tomu bylo z toho důvodu, že Rudolf Kučera vedl vlastní periodikum Střední Evropa a stejně tak Aleš Havlíček vydával časopis Reflexe, který se zabýval filosofií. Někteří zaměstnanci katedry ovšem publikovali v těchto časopisech a od roku 1994 i v Politologické revui. Jan P. Kučera dokonce zařídil na nějakou dobu vyčleněnou část pro politickou filosofii v celostátním časopisu Reflex.⁵

Bylo zajímavé, že politologie na Fakultě sociálních věd jako první přejala západní model výuky a jak jsem již umínila výše, od počátku byla rozdělena na bakalářské a magisterské studium zvlášť na rozdíl od Filozofické fakulty a Katedry

---

² Konzultace s Miroslavem Novákem dne 15. 4. 2013.

³ Rozhovor s Jiřím Peškem dne 7. 5. 2013.

⁴ Rozhovor s Alešem Havlíčkem dne 10. 5. 2013.

⁵ Rozhovor s Alešem Havlíčkem dne 10. 5. 2013.

politologie FMV VŠE. Podle rozhovoru s docentem Hnízdem vyplývá, že v době jeho nástupu bylo nutné magisterské studium připravit. Jeho hlavním záměrem, jakožto vedoucího katedry politologie, bylo přinést do studia více empirie [Hnízdo 2013]. Katedra politologie v této době nabízela bakalářské studium v oboru Politologie a mezinárodní vztahy a magisterský program Politologie. Katedra mezinárodních vztahů nabízela magisterský obor Mezinárodní vztahy a podílela se na tvorbě bakalářského programu některými kurzy. Institut také již nabízel možnost pokračovat v rámci doktorandského studia interním i externím. Členové institutu se významně podíleli na výuce zahraničních studentů, převážně z USA v rámci projektu CIEE [Říchová 1995:100-102].

3.4. Další akademické instituce s výukou politologie

V Praze v devadesátých letech se politologie vyučovala i na dalších vysokých školách. Jednou z nich byla Pedagogická fakulta Univerzity Karlovy. Zde se politologie vyučovala na Katedře filosofie a sociálních věd, která byla založena v roce 1990. Politologie byla vyučována v rámci společenských věd. Druhým pracovištěm bylo Oddělení veřejné a sociální politiky Institutu sociologických studií Fakulty sociálních věd UK. Zdejší výuku zaštiťoval doktor Miroslav Purkrábek. Třetím místem, kde se politologie taktéž vyučovala, byla Katedra humanitních věd Vysoké školy zemědělské založena taktéž v roce 1990. Garanty politologických předmětů zde byli docent Zdeněk Purkrábek a doktor Michal Kubálek [Mareš, Hrbáč 1995:53-56]. Posledním místem, kde se věnovali politologii, byla Právnická fakulta Univerzity Karlovy.

3.5. Komparace politologických přístupů na třech hlavních pracovištích

V této části porovnáám témata, kterým se univerzity věnovaly v 90. letech. Vycházím z práce Jana Holzera a Pavla Pšeji [Holzer, Pšeja 2002b:239-246], ze které jsem vzala jejich tabulky s vypracovanými tématy a institucemi a sama je nyní porovnáám. Prvním výzkumem Jana Holzera a Pavla Pšeji byly hlavní orientace, které se na daných institucích vyučovaly. Zajímavé je, jak se v této oblasti podobají jednotlivé školy, ale každá jen určitou částí. Na Filozofické fakultě se vyučovaly v 90. letech shodné čtyři předměty s předměty na Vysoké školy ekonomické. Těmi byly metodologie politické vědy, politické teorie, politická filosofie a komparativní politologie. Poslední dvě témata se vyučovala i na Fakultě sociálních věd. Co se týče výuky stranických systémů, politického systému České republiky a mezinárodních vztahů, ty se shodně vyučovaly na FF a FSV. Volby a volební systémy a mezinárodní instituce, které zahrnovaly i Evropskou unii, se naopak nevyučovaly na FF, ale na FSV a VŠE ano. Jediná témata, kterým se věnovala pouze VŠE, byla tranzitologie a sociologie politiky. To určitě neznamená, že by se jakýkoli kurz, věnující se podobným tématům, na nějaké univerzitě respektive katedře nevyučoval, ale tento výčet je brán jako hlavní vyučující obory. Univerzita Karlova má jisté společné rysy oproti VŠE, která byla svým přístupem unikátní a zabývala se nejvíce obory, měla tudíž nejširší spektrum vyučovaných předmětů.

Dále budu porovnávat hlavní orientace výzkumu na jednotlivých katedrách. V této oblasti to bude poněkud složitější. Ve výzkumných oborech se to na jednotlivých katedrách výrazněji lišilo než v případě vyučovaných předmětů. Asi nejširší oblasti výzkumu se věnovala Vysoká škola ekonomická a její Katedra politologie. Politickým teoriím, politické filosofii a sociologii politiky se věnovali jak na VŠE tak na Filozofické fakultě. Všechny tři univerzity se věnovaly stranickým systémům a politickému systému ČR. Fakulta sociálních věd má s VŠE společnou ještě komparativní politologii a opět mezinárodní instituce, jejichž součástí byla Evropská

unie. Z oboru, kterým se věnovali na VŠE, už jsem zmínila všechny až na poslední téma, kterým byla tranzitologie. Kromě výše zmíněných dvou oborů, má FSV s FF společně ještě jedno téma, a to Mezinárodní vztahy. Sama fakulta sociálních věd má unikátně sama metodologii politické vědy. Oproti hlavním vyučovaným směrům na třech fakultách, které byly poměrně podobné, se výzkumné obory poněkud liší. Univerzita Karlova již vykazuje oproti hlavním vyučovaným oborům jistou diverzitu, kdy se Filosofická fakulta věnuje spíše normativně-ontologickým studiím a Fakulta sociálních věd přijímá přístup nejen normativně-ontologický nýbrž i empiricko-analytický, ten je hlavní doménou Fakulty mezinárodních vztahů na VŠE. I zde ale platí, že se katedry nevěnovaly pouze těmto oborům a jen těmto přístupům.

Posledním výzkumem, byl výzkum hlavních teoretických a metodologických přístupů. V této části dominuje Filozofická fakulta a její katedra politologie, která používá nejvíce metodologických a teoretických přístupů. Společný s ní mají obě další katedry politologie tři, těmi jsou metoda komparace, historický přístup a systémová teorie. Všechny ostatní metody a přístupy se používají hlavně na Filozofické fakultě a těmi jsou existencialismus, hermeneutika, teorie racionální volby, teorie her, funkcionalismus a fenomenologie [Holzer, Pšeja 2002b:239-246].

4. DALŠÍ INSTITUCE

Kromě univerzit probíhal výzkum politické vědy také na dalších pracovištích. Ta nejstarší jsou dvě a to Sociologický ústav akademie věd a Česká společnost pro politické vědy. Sociologický ústav sice vznikl až v 90. letech, ale historie Akademie věd sahá až do let padesátých a jisté základy dokonce až do 18. století. Česká společnost pro politické vědy má také svou historii, která sahá do šedesátých let, kdy byla založena. Obě instituce plnily důležité místo v české politické vědě ať již jako výzkumné instituce či instituce spojující politology z České republiky. Během 90. let vznikly i další

instituce, které bychom mohli nazvat politologickými. Mezi hlavní bych zařadila především Ústav mezinárodních vztahů.

4.1. Sociologický ústav Akademie věd ČR

V lednu 1990 byl založen Sociologický ústav Československé akademie věd. Jeho ředitelem se stal Jiří Musil, zástupci mu byli Michal Illner a Petr Matějů. V této době se na ústav vracejí rehabilitovaní pracovníci a navazuje se spolupráce s vysokými školami. Ústav také pokračuje ve vydávání Sociologického časopisu, jehož šéfredaktorem se stává Jiří Večerník. Dále je založena edice Working Papers, která publikuje badatelské výsledky sociologického ústavu. Po založení začal ústav pracovat ve 4 základních výzkumných směrech, kterými byly: ekonomická sociologie, sociální stratifikace, lokální problematika a politická sociologie. Při těchto směrech se následně diferenciovaly další týmy. Po rozpadu republiky začíná v Sociologickém ústavu Akademie věd České republiky (dále jen AVČR) vycházet Czech Sociological Review. V roce 1993 se mění i vedení ústavu, kdy po odchodu Jiřího Musila na Středoevropskou univerzitu se ředitelem stává Michal Illner, který v úřadu zůstává až do roku 2002. Pro mou práci je nejdůležitější oddělení sociologie politiky, kterému se budu nyní věnovat [Čermáková, Stehlíková 2004: 10].

Oddělení sociologie politiky bylo, po založení ústavu v roce 1990, v týmové struktuře ustanoveno jako tým „Změna politického systému“. Toto pracoviště mělo být založeno již v roce 1965, kdy ale tento projekt nemohl být realizován. Toto oddělení bylo nezbytnou součástí výzkumné práce AVČR hlavně v období, kdy v ČSR podobná pracoviště teprve vznikala. Mezi nejdůležitější pracovníky oddělení patří Lubomír Brokl a Zdenka Mansfeldová. Lubomír Brokl je vedoucím oddělení Sociologie politiky a na AVČR působil také v pozicích vedoucího poticko-vědního týmu, zástupce ředitele, byl členem redakční rady Sociologického časopisu a členem vědecké rady. Zdenka Mansfeldová se angažovala především na zahraničních stážích a na AVČR je členkou

vědecké rady ústavu a byla také vědeckou tajemnicí ústavu, dále je členkou ČSPV a IPSA [Čermáková, Stehlíková 2004: 56-127].

Sociologický ústav v první polovině 90. let vydával „Politické ročenky“. Ročník 1993 s názvem „Česká republika v roce 1993: Politická ročenka“ byl první a vyšel v roce 1994. Cílem těchto ročenek měla být *„mnohastránková každoroční politická ročenka maďarských kolegů, která vychází maďarsky a anglicky přibližně v této struktuře: 1. Několik úvodních autorských studií k uplynulému roku; 2. Chronologické události uplynulého roku; 3. Základní přehledy politických struktur...; 4. Výběr nejvýznamnějších politických dokumentů roku“* [Brokl a kol. 1994: 5] a informace ze společenskovedního života. Tento záměr se vcelku vydařil, ale vydávání politických ročenek nemělo dlouhého trvání a nakonec byla vydána pouze dvě čísla. Kolektiv Sociologického ústavu, tým Změna politického systému, každoročně přispívá do Political Data Yearbook, která vychází každoročně jako zvláštní číslo European Journal of Political Research [Brokl a kol. 1994: 5].

4.2. Česká společnost pro politické vědy

Česká společnost pro politické vědy (ČSPV) je organizace zastřešující politologickou obec na území České republiky. Její historie sahá do dob Československa, kdy byla v 60. letech založena. Navazuje tedy na činnost Československé společnosti pro politické vědy při ČSAV, která byla součástí Světové asociace pro politické vědy (IPSA). Fakt, že ČSPV byla součástí IPSA, byl důležitý v tom ohledu, že společnost měla určité zahraniční kontakty. Důležitou chvílí bylo konání historicky prvního kulatého stolu IPSA v Praze roku 1969, kterého se zúčastnily i osobnosti světové politologie jako Karl Deutsch a Carl J. Friedrich. Tento proces budování politologie v ČSR byl však přerušen normalizací [Dvořáková 2004].

V roce 1990 se společnost revitalizovala a opět začala fungovat v plné síle. Jejím tehdejší předsedou byl profesor Šamalík. Do společnosti se vraceli bývalí vyloučení členové a přicházeli i noví, kteří měli o politologii zájem. V té době se společnost věnovala několika aktivitám. V první řadě to bylo pořádání besed a přednášek s předními

politickými činiteli. Dále probíhaly přednášky a diskuze na otázky aktuálního politického i veřejného života. V neposlední řadě se také díky společnosti scházely katedry zabývající se politologií, které spolu mohly řešit náplně svých kurzů [Škaloud 1994:78-9]. V rámci některých besed se dělaly formou panelů, aby se nemluvalo vždy jen za jeden ústav či katedru, ale aby spolu mohli spolupracovat lidé napříč republikou a společně vykládat určitá témata. Byly zde i úvahy o tom, aby se vytvořily určité pracovní skupiny zaměřené na určitou problematiku. To se ale ukázalo jako zbytečné, neboť lidé, kteří se věnovali určité problematice, spolu komunikovali i bez pomoci společnosti. Od roku 1994 se předsedou IPSA stává profesor Škaloud a v tentýž rok se stává také členem výboru IPSA, což zvedlo společnosti jméno v zahraničí [Dvořáková 2013].

ČSPV v počátcích ohrožovalo několik problémů. Jedním z nich byl nedostatek financí. Kvůli němu nemohli participovat v mezinárodních politologických organizacích. V roce 1991 se kvůli tomu nemohli zástupci ČSPV účastnit světového kongresu IPSA v Buenos Aires. Nedostatek financí dále ovlivňoval nákup zahraniční politologické literatury a vydávání akademického časopisu společnosti [Šanc 2009:175]. Takový časopis sice existoval, byl to Bulletin ČSPV, ale vycházel nepravidelně. Ten obsahoval statě, rozhovory s předními politology, recenze a informace o životě Společnosti. Tento bulletin se v roce 1994 transformoval v Politologickou revui, o které se zmíním níže[Škaloud 1994:79]. Druhým problémem byl fakt, že ČSPV se v počátcích nedařilo být jednotícím prvkem české politologické obce. Z rozhovoru s profesorkou Dvořákovou je patrné, že lidé z Masarykovy univerzity nahlíželi na ČSPV jako na silně levicově orientovanou společnost. Důvodem jim měl být fakt, že lidé, kteří po roce 1990 vstupovali do organizace, byli součástí Obrody či to byli reformní komunisté, kteří byli ještě před rokem 1989 vyloučeni. Druhým prvkem, který se mohl zdát nejednotící, byl fakt, že od své revitalizace v roce 1990 sídlila společnost v Kabinetu pro politické vědy při Ústavu státu a práva ČSAV a po odchodu profesora Šamalíka se domovem ČSPV stala Vysoká škola ekonomická v Praze. Proto

v některých okamžicích byla společnost brána jako organizace VŠE, nikoli čistě profesní asociace. I přesto se po čase společnosti podařilo politologickou obec sjednotit, a to díky pořádání konferencí se zahraničními osobnostmi politologie. Podle profesorky Dvořákové „*moment největší integrace společnosti byl, když se dělal první kongres*“.

5. POLITOLOGICKÉ ČASOPISY

Periodika byla nedílnou součástí vývoje české politické vědy. Snaha o jejich vydávání zde byla již před revolucí. Jako důkaz můžeme brát Revue střední Evropa, která byla vydávána disentem v osmdesátých letech. Šéfredaktorem zde byl docent Rudolf Kučera, který v revui působí dodnes. Tato revue ale není přesně politologickým periodikem v pravém slova smyslu, ale jakýsi náznak zde můžeme najít a označit Revui střední Evropa za předchůdce dnešních politologických periodik. Po roce 1989 začaly první snahy o vydávání politologického periodika na Vysoké škole ekonomické, kde pod taktovkou profesora Škalouda byl vydáván Politologický sborník (viz. níže). Ten byl v roce 1994 nahrazen Politologickou revui, která byla sice také vydávána na Vysoké škole ekonomické ale nikoliv Vysokou školou ekonomickou. Politologická revui byla vydávána Českou společností pro politické vědy, která sídlila na VŠE. Dalším důležitým časopisem, který ovšem níže nezmiňuji, je Sociologický časopis, který vydává Sociologický ústav Akademie věd ČR. Ten se sice primárně nevěnuje politologickým tématům (proto jej nezmiňuji níže), ale některé příspěvky se věnují politologicky zaměřeným tématům.

5.1. Politologická revue

Česká společnost pro politické vědy vydává Politologickou revui od prosince 1994, kdy vyšlo její první číslo. Revui nahradila Bulletin České společnosti pro politické vědy, který vycházel velmi nepravidelně a Politologická revui vychází od prosince 1994 pravidelně dvakrát ročně. V Politologické revui vycházejí odborné

články, studie, interview, zprávy z důležitých událostí, které se udály v České republice i v zahraničí a v neposlední řadě informace o vývoji a změnách v české politické vědě [Holzer, Pšeja 2002a:236-237]. Politologickou revue je možné brát jako určitý protipól Politologickému časopisu, který začal být vydáván také od roku 1994. Představa ČSPV byla taková, že bylo potřeba, aby vycházel časopis s celostátní působností, a nebude majetkem konkrétního pracoviště. Podle profesorky Dvořákové bylo vydání takového časopisu velmi důležité pro etablování oboru politologie. Publikovat v Politologické revui mohl skoro každý. Texty, které byly do redakce zaslány, byly od počátku nějakým způsobem posuzovány, a buď prošly beze změn, nebo se vraceli k dopracování. Dále se články sháněli tím způsobem, že se vytipovali osoby zabývající se konkrétním tématem a třetí způsob byly články od zahraničních autorů. U těch byla určitá snaha, aby tento text byl psán exklusivně pro Politologickou revui, čímž by se zvyšovala její prestiž. Již v počátcích zde byla snaha dělat rozhovory s politologickými špičkami. To se většinou dělalo na kongresech, kde se lidé oslovovali. Toto propojení se špičkami politologie bylo bráno jako možnost otevírat v uzavřeném českém prostředí nová témata [Dvořáková 2013].

5.2. Politologický sborník

Politologický sborník uvádím z důvodů, že v prostředí Prahy patří mezi jednu z nejdůležitějších publikací, která se dá zařadit do sekce časopisů, ačkoliv jeho trvání bylo poměrně krátké. Politologický sborník byl jakýmsi předchůdcem Politologické revui. Jeho původním záměrem bylo vydávat jej dvakrát ročně, což se i přes jeho krátký život podařilo. Sborníky nakonec vyšly jen tři a to jeden v roce 1993 a další dva v roce 1994. Politologický sborník byl vydáván kvůli nedostatku literatury v češtině. Přednost měla být dávana tématům blízkým Vysoké škole ekonomické, jelikož zde právě vycházel pod vedením profesora Škalouda.

Sborník byl rozčleněn do tří částí:

- Studie
- Zprávy z konferencí
- Nové knihy

Podle této struktury byla všechna čísla úspěšně vydána a sborník po svém krátkém životu pouhých tří čísel, byl v prosinci 1994 nahrazen Politologickou revui, kterou již nevydávala Vysoká škola ekonomická, nýbrž Česká společnost pro politické vědy [Škaloud a kol. 1993:5].

6. ZÁVĚR

Cílem mé práce bylo shrnout celkový vývoj politologie v devadesátých letech v Praze. V tomto období se politologie velmi rychle rozmohla, ačkoli začátky byly složité. Politologii utvářeli historici, filosofové a sociologové, ale nikoliv sami politologové. I přesto byl dán základ třem nejdůležitějším politologickým pracovištím na dvou pražských univerzitách. Politologii se zde během deseti let podařilo plně etablovat a v prvním desetiletí nového tisíciletí se začala více rozvíjet v širší škále oboru a obsazovat více míst (soukromé školy, nová periodika, internetové časopisy a portály). V tomto období (devadesátá léta) se politologie věnovala hlavně několika tématům, a to politickým teoriím, politické filosofii, komparativní politologii, politickým systémem České republiky a volebními systémy. To byly hlavní obory, kterými se politologie v ČR zabývala a také témata, která rozvíjela a věnovala se jejich výzkumu. V této práci jsem se snažila z dostupných zdrojů shrnout informace o tom, jak se místní politická věda utvářela, jaké byly její počátky a jak se celkově institucionalizovala.

7. SUMMARY

The aim of this thesis was to summarize the overall evolution of political science in the 90's in Prague. Political science rapidly increased in this period, in spite of the difficult beginnings. Political science has been created by the historians, philosophers and sociologists, but not by political scientists themselves. Regardless the basics of three most important workplaces of political science at two universities in Prague were given. Political science has been fully established and in the first decade of the new millennium it began to spread out to new territories (private schools, new periodicals, magazines and Internet portals). In this period (the nineties) political science dealt with a few topics, specifically methodology of political science, political theories, political philosophy, comparative political science, political system of the Czech Republic and electoral systems. In this thesis I have tried to summarize the available sources of information about how local political science has been formed, what were its origins and how it has been institutionalized.

8. POUŽITÁ LITERATURA

BROKL, L. (1993). Úvodní slovo In: BROKL, L.; MANSFELDOVÁ, Z.; KROUPA, A.; VOBORSKÁ, H.; CHYTRÁČKOVÁ, L; *Česká republika v roce 1993: Politická ročenka*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

BERG-SCHLOSSER, D., STAMMEN, T. (2000). *Úvod do politické vědy*. Vyd. 1. Praha: Institut pro středoevropskou kulturu a politiku.

CABADA, L., KUBÁT, M, et al. (2007) *Úvod do studia politické vědy*. Vyd. 1. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk.

ČERMÁKOVÁ, A.; STEHLÍKOVÁ, J. (2004). *Sociologický ústav Akademie věd České republiky*. Vyd. 1. Praha: Sociologický ústav AV ČR.

DVOŘÁKOVÁ, V. (2004). Česká společnost pro politické vědy, In: Akademický bulletin AV ČR, Praha: Akademie věd ČR. Dostupné z WWW <<http://abicko.avcr.cz/archiv/2004/5/obsah/ceska-spolecnost-pro-politicke-vedy.html>> k 28. 4. 2013

DVOŘÁKOVÁ, V.; KUNC, J. (1999). Jan Škaloud jubilans – rozhovor. In: *Politologická revue*, 1/1999. Praha: Česká společnost pro politické vědy, s. 134-139.

HOLZER, J.; PŠEJA, P. (2002a). Political Science – Czech Republic. In KAASE, M.; SPARSCHUH V. (eds) *Three Social Science Disciplines in Central and Eastern Europe. Handbook on Economics, Political Science and Sociology (1989-2001.)* 1st ed. Bonn/Berlin – Budapest: Social Science Informaton Centre – Collegium Budapest, s. 226-245.

HOLZER, J.; PŠEJA, P. (2002b). First decade of Czech political science – issues, research, methods In: CABADA, L. (ed.) *Contemporary Questions of Central European Politics*, Dobrá Voda u Pelhřimova: Aleš Čeněk, s. 234-248.

MAREŠ, M.; HRBÁČ, D. (1995). Politologická pracoviště v České republice In: *Politologický časopis*, 1/1995, Brno: Nadace Mezinárodního politologického ústavu Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 75-78.

NOVÁK, M. et al., (2011). *Úvod do studia politiky*. Vyd. 1. Praha: Sociologické nakladatelství.

POSPÍŠIL, I. (2000). První celostátní kongres politologů v ČR a deset let Mezinárodního politologického ústavu Masarykovy univerzity. In *Politologický časopis*, 4/2000, Brno: Nadace Mezinárodního politologického ústavu Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 420-421.

PROROK, V.; LISA, A. (1994). Politologie na vzestupu? In: *Sborník politologický 3*, Praha: Vysoká škola ekonomická, s. 59-60.

ŘÍCHOVÁ, B. (1995). Institut politologických studií FSV UK In: *Politologická revue*, 1/1995, Praha: Česká společnost pro politické vědy, s. 100-102.

SRB, V.; VESELÝ, T. (1995). Konference politologického klubu In: *Politologický časopis*, 3/1995, Brno: Nadace Mezinárodního politologického ústavu Právnické fakulty Masarykovy univerzity v Brně, s. 260-261.

ŠANC, D. (2009). *Česká politologie – etablování oboru*. Vyd. 1. Plzeň: Západočeská univerzita v Plzni.

ŠKALOUD, J. (1991). Katedra politologie se představuje. In: *Politologie a společnost*, Praha: Vysoká škola ekonomická, s. 5-6.

ŠKALOUD, J. (1993). Úvodní slovo. In *Sborník politologický 1*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, s. 5.

ŠKALOUD, J. (1993). Funkce politické vědy (v Československu v novém období). In *Sborník politologický 1*. Vyd. 1. Praha: Vysoká škola ekonomická v Praze, s. 7-14.

ŠKALOUD, J. (1994). Společnost pro politické vědy se představuje In: *Politologická revue*, Praha: Česká společnost pro politické vědy, s. 78-79.

THÉR, J. (1995). Ústav politologie, Filozofická fakulta, In: *Politologická revue*, 1/1995, Praha: Česká společnost pro politické vědy, s. 98-100.

VEBER, V. (2001). *Politologie: ideje a dějiny: sborník k 75. narozeninám Theodora Syllaby*, Vyd. 1. Hradec Králové: Gaudeamus.